

Moderní dějiny 2

Jakub Rádl

29. ledna 2020

Obsah

1	Občanská válka v USA	2
1.1	1. fáze (1861–1865)	3
1.2	2. fáze - období rekonstrukce (1865–1877)	3
2	Koloniální velmoci (19./20. století)	4
2.1	Velká Británie	4
2.2	Francie	5
2.3	Německo	5
2.4	Itálie	5
2.5	Japonsko	5
2.6	Spojené státy	5
2.7	Kolonie a polokolonie	6
2.8	Mezinárodní vztahy před první světovou válkou	6
3	První světová válka	7
3.1	1914	8
3.2	1915	9

1 Občanská válka v USA

Rozsah USA od poč. 19. stol.

- Louisiana (od Francie)
- Florida (od Španělska)
- Kalifornie, Texas, Nové Mexiko (zisk z války s Mexikem)
- 1800 → 1830 – rozšíření obyvatelstva z 5 na 13 milionů (zlatá horečka, levná půda)

Hospodářství

- jih – plantáže
- sever – průmysl, železnice
- zlatá horečka
- od 1815 – průmyslová revoluce
- 1820 – zákaz šíření otrokářství do nově ovládnutých států
 - převládalo především na jihu
 - na severu obchodníci, otrok nemá peníze → obchodník nemá zisk
- Abolicisté (Louis Garrison)
 - 2000 spolků na pomoc otroků
 - Underground Railway (ilegální, ne podzemní)
 - 1859 – John Brown
 - chtěl vyvolat hromadné povstání otroků, přepadl zbrojnici, pověšen

Politické strany

- 1828 – Demokratická strana
- 1854 – Republikánská strana
 - hospodářská jednota
 - zrušení otroctví
 - bezplatné přiděly půdy na Západě
- 1860 – zvolen prezidentem Abraham Lincoln
 - umírněné názory na otroctví, nesmí se zrušit hromadně, Jih by se naštvál
 - Jih se stejně naštvál
- 20. 12. 1860 – zástupci J. Karolíny odvoláni z Washingtonu
- 4. 2. 1861 – 11 států vystoupilo z unie
 - Konfederované státy americké (hl. m. Richmond)
 - příprava na vojenský střet

Občanská válka severu proti jihu

1.1 1. fáze (1861–1865)

- 12. 4. 1861 – útok na Fort Sumter (úspěch jižanů – R. E. Lee)
- 15. 4. 18 – počátek války
-
-
-
-
- 1862 – zákon o bezplatných přidělech půdy (za malý registrační poplatek, po 5 letech přejde půda do vlastnictví)
- 1863 – zákon o zrušení otroctví
-

1.2 2. fáze - období rekonstrukce (1865–1877)

- vyrovnaní hospodářských rozdílů
- jih obsazen uniiní armádou, aby se zajistilo dodržování nových zákonů
- dodatek ústavy
 - zrušeno otroctví bez náhrady
 - rovnoprávnost černochů
 - volební právo
- 1866 – Založen Ku-klux-klan v Tennessee
 - terorizovali černošské obyvatelstvo v noci v kápích
 - název není zkratka ale onomatopoické vyjádření zvuku pušky používané členy

Důsledky války

- proměna struktury venkova
 - plantážníci ztratili otroky → půda rozparcelována, pronajímána svobodným (hlavně černochům)
- 70. léta – hospodářská krize – ceny obilí klesají, ceny průmyslových výrobků stagnují či rostou

Ekonomická situace

- příliv inteligence z Evropy, levná pracovní síla
- průmyslový rozvoj – taylorismus – pásová sériová výroba
 - špatně placení pracovníci, 12-14 hodin pracovní doba
 - časté pracovní úrazy
- vznik monopolů, koncernů (H. Ford)

Sociální otázky

- amrická federace práce
- 1886 - Chicago (1. 5., 4. 5.)
 - obrovská demonstrace – 350 000 lidí – 3 lidé zastřelení, později 7 zabito, 70 zraněno, spousta zatčeno, 4 odsouzeno k smrti
- progresivisté
 - proti monopolům, pro férovější jednání
 - Theodor Roosevelt
 - Woodrow Wilson

Expanze

- tichý oceán
- 1898 anexe Havajských ostrovů
- Filipíny (1898)
- část souostroví Samoa
- sféra vlivu – španělské kolonie – Kuba
- Čína
- kanál v Panamské šíji, umělý stát Panama, dodnes ovládáno

Latinská Amerika

- 1810 – kreolové začali válku za nezávislost
- 1826 – Španělé vyhnání zéměř ze všech kolonií
- 1823 – pres. James Monroe – Monroeov doktrína „Amerika Američanům“
 - přednes nového prezidenta o co se bude snažit

2 Koloniální velmoci (19./20. století)

Imperialismus

- označení z doby kolem 1900
- snaha podrobit si území a jeho obyvatele
- hospodářská podstata – vývoz kapitálu (investice do zahraniční výroby), odbytiště zboží, za cíl zisk
- nacionalismus, šíření evropské kultury, přezíravost vůči koloniální kultuře

Misijní činnost

- odpor domorodců → mnoho misionářů zabito
- pozitivní – stavění nemocnic
- vzdělání

Konec 19. století

- boj o kolonie mezi velmocemi
- pořadí vyspělosti velmocí od roku 1870: USA > Německo > Japonsko > VB > Francie > Belgie

2.1 Velká Británie

- Londýn – City
- 1882 – ovládnut Egypt (samostatná vláda, ale ekonomicky i politicky ovládaný VB)
- 1898 – Súdán x Francie
 - Fašodský mír
- 1898–1902 – búrská válka
- strategické body – Gibraltar, Malta, Suet, Kapsko, Aden, Cejlon, Singapur
-

Dominia

- aby se nechtěly kolonie trhat, je jim dán statut dominia
- Kanada, Austrálie, Nový Zéland, Jihoafrická unie (30 mil km² , 360 mil obyvatel)

2.2 Francie

- kolonie rozšířeny o Alžír, Tunis, Maroko, Kongo
- Francouzská Indočína (Vietnam, Laos, Kambodža)
- → 10mil km, 56mil obyvatel

2.3 Německo

- Togo, Kamerun, Německá jihozápadní Afrika, Německá východní Afrika
- Tichomoří (souostroví císaře Viléma)
-

2.4 Itálie

- Eritrea
- část Somálska
- pokus ovládnout Etiopii (Habeš)
- Libye

2.5 Japonsko

- samo předmětem zájmu velmocí
- císař Meidži (osvěta)
 - reformy, vzdělaný, cestoval po světě
 - reformy, stroje inspirované německem → průmyslová velmoc
 - porazil povstání samurajů, kteří nechtěli reformy
- 1889 – vypracována ústava podle německé
- 3. místo hospodářské úrovně na světě (jNjUSA) → výboje
- 1894–95 – válka s Čínou o Tchaj-wan, Pescadorské ostrovy
- 1904–1905 – rusko japonská válka o Mandžusko, Jižní Sachalin
- 1910 – ovládnuta Korea do konce 2. sv. v.

2.6 Spojené státy

- první místo na světě
-
-

2.7 Kolonie a polokolonie

Čína

- Velká Británie, Francie, Německo, Rusko, USA, Belgie
- 1900 povstání boxerů – potlačeno společným vojskem velmocí
- 1912 – Kuomintang – sdružovala politické strany v boji proti velmocem
- 1911 jih Číny → republika
- 1912 se císař Pchu-ji vzdal vlády

Indie

- od 1818 britská kolonie
- 1857–1859 povstání Sipáhiů
- 1858 = Indie součástí Britského impéria → pozice místokrále
- 1876 – Viktorie císařovnou indickou
- 1885 – Indický národní kongres (pod. Kuomintang)
 - hlavní aktivista – Máhátma Gandhí (Máhátma – „jeho duše je veliká“, titul)

2.8 Mezinárodní vztahy před první světovou válkou

Konec systému rovnováhy sil

- nastolen na Vídeňském kongresu
- narušen Krymskou válkou (1853–56) – VB+Fr x Rusko
- 1870/71 – změny v mezinárodních vztazích
 - Francie poražena
 - Německo velmocí
- hledají spojence
 - bismarck – snaha o izolaci Francie → usmíření s Habsburky, zlepšení vztahů s Ruskem

Balkán

- 1875 – protiturecké povstání v Bosně a Hercegovině
- 1876 – v Bulharsku → turecký teror (30 000 mrtvých)
- 1876 Srbsko + Černá Hora – válka s Tureckem, turecké represe
- postoj velmocí
- VB chce zachovat Turecko, Rusko na straně slovanských národů

Rusko-Turecká válka

- 1877 – ruské vojsko + dobrovolníci z Rumunska a Bulharska
- přechod průsmykem Šipka (1878)
- 1878 – mír v San Stefanu → nezávislost
 - velké Bulharsko
 - Srbsko
 - Rumunsko
 - Černá Hora
 - Rusko získá: Besarábie, Kars

Vyhrocení vztahů mezi velmocemi

- 1879 – R-U + N → dvojspolek proti Rusku
- 1882 – Dvojspolek + Itálie → trojspolek
- smlouvy se srbskem a Rumunskem
- 1887 – Ferdinand Koburský bulharským králem
- Německo vytlačovalo ruský vliv na balkáně

1887 Nová krize v mezinárodních vztazích

- neobratná politika Bismarcka v Rusku
 -
- 1893 tajná dohoda Ruska + Francie
- dvojdohoda
- VB – splendid isolation nevýhodná
- 1904 srdečná dohoda (VB+Fr)
- 1907 smlouva 1893 + VB → Trojdohoda
- vznik dvou vojenskopolitických bloků
- 1908 – R-U anektovalo Bosnu a Hercegovinu
- 1911 Francie obsadila Maroko
- 1912 – Itálie okupuje Libyi
- 1912–1913 – 1. Balkánská válka
 - Bulharsko, Černá hora, Řecko, Srbsko x Turecko
 - Turecko poraženo, osvobouena Makedonie, Thrákie, Albánie
- 1913 – Druhá balkánská válka
 - Bulharsko x Srbsko, Č. Hora, Řecko, Rumunsko
 - Bulharsko ztrácí území, sblížení s německem, znepřátelení Ruska

3 První světová válka

Příčiny

- expanzivní snahy velmocí
- boj o kolonie
- boj o sféru vlivu
- extrémní nacionalismus
- růst napětí mezi Trojspolkem a Dohodou

Vstup velmocí do války

- Srajevský atentát (28. 6. 1914) na Františka Ferdinanda d'Este
- Mladá Bosna – organizace s cílem dosažení nezávislosti, Černá ruka – teroristická frakce
 - studenti, učitelé, řemeslníci
- Ultimátum R-U Srbsku → vyhlášení války 28. 7.
- Mým národům
- 3. 8. 1914 – vstup V Británie, Francie do války
- Černá ruka → atentát na Františka Ferdinanda
 - měli po něm hodit granát, ale netrefili se
 - zastřelen po cestě (Gavrilo Princip)
- Rakousko-Uhersko chce vyšetřovat atentát, další podmínky
- Srbsko podmínky odmítá
- 28. 7. 1914 – František Josef I.: Mým národům
 - manifest, vyhlašuje válku Srbsku

Nová technika

- tanky, letadla, vzducholodě, rychlopalné zbraně, kulomety, děla, ponorky, otravné plyny (yperit), elektronkový vysílač
- zákopová válka
- totální válka → militarizace hospodářství

3.1 1914

Západní fronta

- blesková válka (schleifen 1905)
- Útok na Belgii a Lucembursko → zamýšlen útok na Francii
- 20. 8. obsazen Brusel
- 5. – 15. 9. 1914 bitva na Marně – blesková válka zastavena → zákopová válka
 - Němci – běh k moři
 - 16. 10. dobyté Antverpy

Jižní fronta

Východní fronta

- Ruskox R-U + N
- útok na Východní Prusko
-
-
-

Další fronty

- kavkazská – poč. ledna 1915 Turecko poraženo Rusy
- mezopotamská – 6. 11. 1914 Angličané ovládli Basru, Kurny
- syrsko-palestinská – 3, 2, 1915 Turci

3.2 1915

Východní fronta

- hlavní cíl – porážka Ruska, potom západní fronta
- ofenziva R-U v Karpatech
 - únor – dobyt Černovcy, Stanislav
- ruský útok → Přemyšl (22. 3.)
- ofenzíva německa (průlom u Gorlice květen 1915)
- ruský ústup
-
-

Západní fronta

- březen Francie útočí v Champagni
- duben německý útok na Ypry
 - otráveno 15 000 mužů, 5000 zahynulo
 - linie posunuta o 4km

Jižní fronta

- září 1915 – útok Bulharska na Srbsko
- listopad Srbsko poraženo
- evakuace armády na Korfu
- 23. 5. Itálie se připojila k Dohodě, 1916 vyhlásila váku německu
- prosinec konference v Chantilly